СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 164. Джерзі Сіті, Н. Дж., субота, 17-го липня, 1937 VOL. XLV. No. 164. Jersey City, N. J., Saturday, July 17, 1937. THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ ДАЛІ ЗА БОРОТЬБУ ЗА СУДОВУ РЕФОРМУ

ВАШИНҐТОН. — У своїм листі до сенатора Барклія з Кентокі, тимчасового провідника партії більшости в сенаті, президент пише, що треба далі вести боротьбу за реформу суду, поки вона не буде ухвалена.

Він дав виразно до зрозуміння, що хоче ухвалення реформи на цій сесії конґресу, бо не хоче починати довгого процесу конституційної поправки. Він каже, що народ стоїть за ним та конґрес повинен ухвалити реформу.

ПРОТИРОБІТНИЧА ОРҐАНІЗАЦІЯ НІБИТО В ОБОРОНІ ПРАВА ПРАЦІ.

ДЖАНСТАВН (Па.). — На заклик так званого Горожанського Комітету Джанставну, що вже зазначив свій характер боротьбою проти страйку сталевих робітників, зїхалися сюди представники прерізних орґанізацій, заінтересованих у боротьбі проти робітників. Зявилися люди з 12 стейтів. Бесідники нападали на президента Рузвелта, Джана Луиса, голову Комітету Промислової Орґанізації, Ерла, ґубернатора стейту Пенсилвенія, та сталевих страйкарів.

Вибрано тимчасовий комітет для скликання зборів у Ню Йорку для вироблення постійної орґанізації. Комітет названо „національний комітет для оборони невідкличних прав до праці".

20 РОБІТНИКІВ ПАДУТЬ ЖЕРТВОЮ КОПАЛЬНЯНОЇ КАТАСТРОФИ.

СОЛИВЕН (Індіяна). — У копальні вугля Бейкер, що належить до Ґлендора Ковл Ко., скоївся підземний вибух, внаслідок котрого 20 робітників утратили життя.

Вибух наступив які дві милі від головного спуску в копальню. В копальні були в той час 203 робітники. Один з робітників каже, що вибух почався в одному місці й від цього місця покотився, як куля.

Кажуть, що вибух скоївся від робітничої лямпки.

ПЛЯНИ ВЕЛИКОГО ПОХОРОНУ ДЛЯ СЕНАТОРА РОБИНСОНА.

ВАШИНҐТОН. — Конґрес видав заклик до високих урядників краю взяти участь у похороні сенатора Робинсона. Мають зробити цей похорон історичним.

В пляни похорону входить передвсім велика церемонія в палаті сенату. В ній візьме участь президент Рузвелт.

З Литл Рок, Арканзо, доносять, що уряд того стейту постановив справити тілу сенатора Робинсона похорон державним коштом. Тіло буде перевезене до столиці стейту й поховане на цвинтарі в Ровзлон Меморіял Парк.

АМЕРИКА ЦІКАВИТЬСЯ ЯПОНСЬКОЮ ВІЙНОЮ В КИТАЮ.

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт не поїде на врочистий похорон сенатора Робинсона в Арканзо, бо занятий тепер міжнародними справами, передвсім війною між Японією й Китаєм.

У Білім Домі відбулися довші конференції президента Рузвелта з американськими амбасадорами Дейвисом і МекМореєм та заступником секретаря стейту, Велесом.

БУТЛЕҐЕРСТВО НЕ ПЕРЕВЕЛОСЬ.

НЮ ЙОРК. — Велика лава присяжних суддів у федеральнім суді в Бруклині постановила обвинувати 36 осіб та 6 корпорацій за безправну торговлю алькогольними напитками.

Як каже прокураторія, це найбільша бутлеґерська шайка від скасування прогибіції.

ПАСТОР ПРИЗНАЄТЬСЯ ДО ВБИВСТВА ЖІНКИ.

ПИТСФИЛД (Ілиноїс). — С. Е. Нютон, 51-літній пастор баптистської церкви, признався перед стейтовим прокуратором повіту Пайк до вбивства 45-літньої парохіянки, пані Денисій Келі.

Два дні пастор на допити прокураторії заперечував якийнебудь звязок із смертю жінки, котрої тіло знайдено в ріці Місісіпі. Він казав, що, коли поповнено злочин, він був вдома. Його жінка сказала прокураторові, що чоловіка тоді вдома не було. Тоді пастор признався: він і пані Келі їхали у вівторок в авті пастора. Він хотів вертатись додому, а вона хотіла ще їхати далі. Почали в авті борикатися, при чому вона випала з авта. Вона вдарилася в голову й скалічилася. Він пробував втягнути її в авто й теж випав з авта. „Я застрашився", говорив далі пастор, „і вдарив її в голову молотком, а потім поїхав назад до мосту (на ріці Місісіпі коло міста Ганибел, Мизурі) і струтив її в воду через поруччя".

Поліція ще шукає вияснення мотиву того злочину.

ЗІВ КУРКУ ЗА $1.35 І ЗАРОБИВ 15 ЦЕНТІВ.

С. Л. Трой, що мешкає у місцевості Трейл, у Брітіш Колюмбії, купив собі недавно курку за доляра й 35 центів, зїв її, і ще й заробив на ній 15 центів. У середині курки він знайшов маленьку одробинку золота, те золото продав за доляра й 50 центів і так вдалося йому заробити на зїдженій курці.

ПОМЕР ВІД ЗАТРОЄННЯ.

У Гейрі Гил (Канада) отруївся випадково 3 і пів-річний синок гром. Голінчуків з дистрикту Боян. Згаданий хлопчик, залишений родичами у сусіда, коли виходили з дому, знайшов там нафталінові бельочки проти молів і думаючи, очевидно, що то цукорки, їх зїв. Небаром по зїдженню хлопчик помер.

ОБВИНУВАЧЕНИЙ ЗА ЗАГОВІР СПАЛИТИ СВОЇ ДІТИ.

Поліція арештувала в Філядельфії Алберта Р. Найта, бувшого урядника одної нафтової спілки, котрому вона закидує заговір спалити свої три дочки, щоби потім дістати від асекураційного підприємства асекурацию в сумі 120,000 долярів. Дім Найта погорів у травні. Найта арештовано за підпал і випущено по зложенню 5,000 долярів кавції. Дальші розсліди поліції й аґентів асекураційного підприємства кинули підозріння, що дім підпалено не на те, щоб дістати асекурацію проти огню, але на те, щоб дістати високу асекурацію за смерть дітей.

НАЙДОВША ФАЙКА.

Міський музей у бельґійськім місті Антверпії може похвалитися цим, що має найдовшу на світі файку. Ця файка довга 2.30 м. Цей справжній унікат привіз у 1921 р. один моряк з Єгипту і коли не міг знайти на неї доброго покупця, відступив її музеєві свого родинного міста.

СЕРЦЕ МАТЕРИ НЕ ПРИЗНАЄ КОРДОНІВ.

Гранична сторожа притримала стареньку жінку, яка нелеґально перейшла польсько-румунський кордон. Виявилося, що це 82-літня Василина Ватупчакова, яка живе постійно на Буковині. Вона затужила за своїм сином, що мешкає в Ясеневі Горішнім, тому пішки примандрувала до кордону і перейшла його нічю.

ЖАХЛИВЕ УБИВСТВО ДІВ- ЖАХЛИВЕ ВБИВСТВО ДІВ-

В Городниках, коло Білостоку, убив невідомий справник 9-літню дівчинку, дочку військового підстаршини, Данути Д. Дівчинку знайшли в лісі неживу. Дівчинка пішла з матірю до лісу на суниці і на якийсь час відділилась від свого товариства. Коли згодом мати почала її шукати, знайшла вже трупа. Перед смертю дівчинка звела мабуть розпучливу боротьбу зі злочинцем, бо мала подерту суконку. Слідство виказало, що було це вбивство на еротичнім підложжі.

АЛБЕРТА СТРИМАЄ ДОПОМОГУ МАНДРІВНИМ БЕЗРОБІТНИМ.

Провінційний міністер Мейнард заповів, що після дати, яка буде внедовзі оповіщена, провінція відмовить допомоги мандруючим безробітним. Краще нехай не рушаються зі своїх провінцій.

БІЛЯ ҐУТЕНБЕРҐА НА ЛІЦИТАЦІЇ.

В однім із лондонських ліцитаційних домів Сотебі відбувся продаж дорогоцінної біблії Ґутенберґа. Ліцитували прегарний примірник з 1455 р. Участь у ліцитації взяла поважна скількість рефлектантів, серед яких були теж представники Злучених Держав, Японії й Австралії. З правом першенства купна зрезиґнував Британський Музей так, що біблія опинилася за ціну 15,000 фунтів стерлінґів у руках якогось загорілого американського колекціонера.

АРЕШТУВАЛИ ОШУКАНЦЯ.

В Теребовлі арештовано Антона Белецького, власника тютюневої гуртівні, під закидом ошуканства на шкоду селян Івана Юхновича і Йосифа Канського із Плебанівки, теребовельського повіту. Белецький виманив від них 5,000 зл. нібито на оплату за вироблення дозволу на виїзд до Америки, кажучи, що має впливового урядовця в американському консуляті у Варшаві.

32 ЗАТРОЄНИХ МЯСОМ.

В Едмонтоні затруїлося 32 людей від спожиття студеницю (гед-чіз). Усіх перевезено в небезпечнім стані до шпиталів. Влада шукає несовісного фабриканта затроєного мяса.

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ПРОХІД ЛЕВІВ.

Із зоольоґічного городу в Хемниц вийшла пара левів, які перейшли крізь не докладно зачинені ворота і побігли у напрямі міста.

Коли леви появилися на місті, вулиці опустошіли в одній хвилині, бо люди кинулись у паніці до домів і крамниць. Головна і найбільш рухлива вулиця міста немов завмерла. А леви тимчасом спокійно углядували собі прохід та застрашені люди оглядали дивну дефіляду левів із вікон і дахів.

Вкінці пожежна сторожа забралася до діла і рішила дати собі раду з парою левів. Узброєні пожежники пігнали за королівськими звірами і вкінці загнали левів на подвіря якоїсь фабрики і там щойно при допомозі мотопомпи і сикавок схопили левів і відвезли знов до зоольоґічного городу.

ЗВАБИВ ОЛЕНІВ МУЗИКОЮ.

Вилєм Едисон, албертійський ренчар коло Колспур, віджрив, що лісова звірина любить музику. Виграючи на шотляндській дуді одного вечора, Едсон немало здивувався, коли під впливом музики вийшли з лісу шість оленів і підступили до нього на кільна кроків. Олені стояли непорушно, поки Едсон не скінчив грати.

ЧЕШКА ВЕЛИКОЮ ПРИХИЛЬНИЦЕЮ УКРАЇНЦІВ.

У Маріянських Горах недалеко Моравської Острави живе щира прихильниця українців Марія Конечна, яка переклала кілька наших літературних творів чеською мовою. Перші її переклади появились у 1925 р. Досі переклала вона ріжні оповідання Винниченка, Коцюбинського, Стефаника, які появились у недільнім додатку до „Моравсько-Шлеського Денника", та в інших часописах. У 1926 р. на пропозицію ред. В. Мартінка п. М. Конечна переклала кілька оповідань, що вийшли під назвою „Українська Книжка", як додаток до „Моравсько-Шлеського Денника". Це була перша більша праця п. Конечної; від тої доби вийшло шість книжок, головно як додаток до „М.-Шл. Д." Були це: „Олюнька" та „Панич" (Мляди пан) Чайковського, Турянського „Поза межами болю" (Там, кде нені болю ані утрпені) (1930) та врешті Коцюбинського „Фата морґана" (1931). Від того часу лише менші праці зявлялись на сторінках багатьох чеських часописів, але їх було багато. Всього М. Конечна переложила понад 3,000 сторінок! В останніх часах приготовлений до друку переклад більшого оповідання Олеся Данченка — Золотий павучок та інші. Як сама авторка згадує, спочатку перекладати було дуже тяжко, бо самотужки навчилась української мови, полюбивши її красу; в багатьох сумнівних випадках питала пояснення у авторів, але перші переклади часто-густо були вкриті рясними сльозами.

МАТЕРИНСЬКА ПОСВЯТА У ПТАХИ.

Підчас пожару лісу в Британській Колюмбії лісова сторожа врятувала від смерти матір — лісову дику курку, яка сиділа на яйцях і навіть страшна пожежа не зігнала її з гнізда. Вогонь обсмалив оба її крила, але двоє курят і кілька яєць під нею були неушкоджені.

ПЕРЕПАЧКОВУВАННЯ ДЕВІЗ У ПЕЛЕНКАХ.

На мадярсько - румунськім кордоні трапилася комічна подія. Урядовцям, які переводили ревізію серед подорожніх, впала в око якась молода жінка, котра дуже дивно поводилась із своєю 8-місячною дитиною. Один з урядовців доторкнувся дитини і почув, що пеленки якось дивно шелестять. Урядовець оглянув докладніше пеленки й подушечку немовляти і викрив у них більшу скількість банкнотів. Немовля, яке взагалі не було дитиною „мами", відіслали під опіку пістунки до Букарешту, а маму-пачкарку арештували.

ДОБРЕ КРАДУТЬ!

Величезне спроневірення викрито в „Банку спулдзельчим земі „ряешовской". Слідство виказало, що страти перевищують суму 300 тисч зл. Потягнено до судової відповідальности членів дирекції з ріжних часів, закидуючи їм низку провин, суперечних з карним законом.

СЕЛЯНСЬКИЙ СТРАЙК У ГАЛИЧИНІ

ЛЬВІВ. — У селі Юнашкові, пов. Рогатин, польський дідич використовував українських селян, змушував їх робити по 12 і більше годин денно й платив за це тільки 70 сотиків (грошів). Крім того над робітниками знущались і насміхались наглядачі. Проти цього визиску і пониження запротестували всі селяни й зорганізували страйк та вибрали страйковий комітет. Страйк тревав два тижні і був дуже тяжкий, бо дідич спроваджував страйколомів, а також ріжними способами роблено на страйкуючих ріжні натиски. Але страйкарі не уступили. Вони гідно і твердо вистояли на своїх позиціях і у висліді виграли страйк. За посередництвом інспекторату праці зроблено нову умову. Тепер праця буде тревати 10 годин і 15 мінут, а винагорода на весні буде виносити на день для жінок один злотий (біля 20 американських центів), а для мужчин 1.20 зл. В часі жнив 1.20 зл. для жінок і 1.50 зл. для мужчин. Такий заробіток українських селян, і то після так званого „виграння" страйку!

БОДАЙ ПО СМЕРТИ ПОВЕРНУТЬСЯ НА РІДНУ ЗЕМЛЮ.

ЛЬВІВ. — Тут відбулися збори Товариства Українських Учителів, яке має три тисячі членів. На зборах обговорювали ріжні справи, між ними долю та недолю українських учителів, яких масово переносить польська влада на захід, в глиб Польщі. Відірвані від рідного краю, серед ворожого окруження, вони почуваються там немов на засланні. Тому зібрані на зборах учителі перевели ухвалу, на основі якої їх орґанізація спроваджуватиме своїм коштом у рідні сторони кожного вчителя, що помре на цьому засланні.

АРЕШТУВАННЯ В ПОЛЬЩІ.

ЛЬВІВ. — Останніми часами у Львові польська поліція перевела серед українців масові ревізії і потім арештувала кількадесять осіб. З огляду на слідство назвища осіб держать у тайні. — В селі Криве, пов. Бережани, арештовано голову Кружка „Рідної Школи", Антона Шонайду, та Степана Савку й Андруха і відставлено їх до тюрми в Бережанах. Їм закидають вибиття вікон і побиття „одного" чоловіка. В звязку з тим переведено також ревізію в читальні й настановлено 40 вартівників кожної ночі, а потім число піднесено на 50.

СУД ЗА ВБИВСТВО М. БІЛЕЦЬКОГО.

ЛЬВІВ. — Окружний суд судив у Мостах Великих справу вбивства Михайла Білецького з Двірців, пов. Жовква. На розправу прибула ціла поліційна школа в Мостах Великих, як на одну з важніших і зразкових розправ. М. Білецького вбила молодь 19 серпня 1936 р. під закидом, що він є провідником комуністичного руху в околиці. Прокуратура при львівськім окружнім суді притягнула до відповідальности за це вбивство Зенона Бучму та Івана Лущика, обох з Камінки-Бишків, і Андрія Миця з Сільця. По переведеній розправі засуджено Івана Лущика на 4 роки вязниці, Зенона Бучму на півтора року, а Андрія Мися унеквинено. Розправу провадив суддя окружного суду Бітнер, боронив м-р Богдан Ґвоздецький.

КОЛИСЬ СЛАВОСЛОВИЛИ, ТЕПЕР ПЛЮЮТЬ.

МОСКВА. — Офіційний большевицький орґан, „Ізвєстія", проголосив свого недавнього редактора Бухаріна, автора численних комуністичних праць, що міліонами брошурок розходилися між народом, „ідеольоґом і лідером усіх ухилів і опизиції". „Ізвєстія" пишуть, що вже від 1908 року Бухарін кермувався „гнилими теоріями" Шулятикова. Бухарін підказував шкідливі гадки Богданову. Він був також батьком „шкідливої історичної школи М. Н. Покровського". Бухарін, за запевненнями „Ізвєстій", насаджував у літературі „переверзєвщину". Від нього походила робітнича опозиція. Він систематично змагав до заміни поважної політичної літератури на легку белетристику і т. д.

НОВІ ВИЯСНЕННЯ ДО РОЗСТРІЛУ ТУХАЧЕВСЬКОГО.

ПАРИЖ. — Французькі часописи доносять з Москви, що Тухачевського розстріляли зовсім не за шпигунство, тільки за те, що він противився політиці Сталіна. Головні розбіжності між ними обома були у відношенню до політики на Далекому Сході. Тухачевський був за те, щоб чимскорше розпочати війну з Японією, а Сталін був проти війни, бо боявся, що через те розпадеться большевицька влада. Тухачевський демаскував політику Сталіна та називав її трусливою. Це нове пояснення розстрілу червоного маршала кружляє отверто серед совєтських горожан, бо ніхто не хоче вірити, щоб Тухачевський, який мав усе, чого тільки людина може бажати, став платним аґентом якоїсь чужої держави.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3. 1917., authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

РУЗВЕЛТ, РОБИНСОН І РЕФОРМИ

Ледве чи є в Америці ґазета, яка не написалаб статті зприводу смерти сенатора Робинсона. Як звичайно діється, навіть найзавзятіші вороги покійника говорять для нього похвали, приносять цвіти й цілі вінці, засвічують свічки й кадять кадила. Цим разом похвальні промови справді мають багато слушности: помер чоловік, котрого смерть є справді подією великої політичної ваги.

Значіння покійного сенатора Робинсона не в тому, що він був провідником партії більшости, себто керуючої урядом партії. І навіть не в його близькости до президента, хоча й це важне. Значіння його лежало передівсім у тій кризі, через яку переходить тепер партійне політичне життя Злучених Держав.

Політична партійна криза була ясна ще за останнього конґресу. Були суперечности між південними конґресменами й північними, між сільськими округами й міськими. Стала прірва ще яснішою по останніх краєвих виборах. У цих виборах Рузвелт був удруге вибраний президентом, був вибраний подавляючою більшістю, а рівночасно з ним конґрес дістав подавляючу більшість Демократичної Партії. Людям, що знають трохи історію політики, стало ясно, що така велика більшість не може працювати згідно: у ній мусять повстати ґрупи „бльоки", кліки, фракції.

Ці ворожби більше ніж сповнилися. Розлам відразу сильно поглибився. Розлам пішов уже не за ріжниці між околицями, але за глибокі, просто основні економічні й політичні питання. Основне питання обертається коло того, чи має уряд поширювати контролю над бизнесовими підприємствами. Це питання становить підложжя боротьби за реформу федерального суду. Воно є тлом цеї справжньої горожанської війни, що розвелася через страйки у великих промислах.

В усіх цих справах станули проти себе як завзяті й непримирні вороги люди, котрі хочуть, щоб усе було, як бувало, і люди, котрі це вважають неможливим і бажають нового, якого вимагає поступ часу. Станули проти себе ґрупи: назадницька й поступова.

Президент Рузвелт уживає всього свого славного політичного такту, щоб вдержати єдність Демократичної Партії. Помічним йому був у цьому передівсім сенатор Робинсон, і тому його смерть є не лиш ударом для президента та його політики, але й для ідеї поступовців.

Одначе згаданого розділу в Демократичній Партії траґедією вважати нема потреби. Таксамо, як вона, розбита теж Републиканська Партія, і якраз за ці самі питання. Це є доказом, що й Демократична й Републиканська Партія вже відслужили свою службу та що вже приходить пора, коли в Америці настане інше угрупування партій, угрупування, в котрім кожна партія буде представляти виразно означені суспільні інтереси, а не злипок людей, що штучно держаться особами великих людей.

ВИКОРИСТАЙМО ДОСВІД

Вже така іронія історії, що Сталін, син тих колись вільних кавказьких гір, за котрих поневолення — як пише Шевченко — „лягло кістьми людей муштрованих чимало", тепер приказує тому московському світові, під якого командою поневолювано Кавказ, Україну й інші краї. Засівши на престолі Грозного й інших кривавих царів, держить він московське царство теж при помочі терору і за те мусить діждатись тої долі, яка стрінула і його попередників-царів. Рахуючись з наближаючимся розвалом Совєтів, требаб і нам розрахувати наші сили, щоб зорієнтуватись, які виґляди матиме український нарід на нову відбудову своєї держави. В цій справі забрали слово ґенерали Української Армії, наддніпрянці, а їхні голоси поміщено в зеленосвяточнім числі „Діла", присвяченім Українській Армії. Дещо з тих голосів хочемо коротко зреферувати, хочби вже тільки на те, щоб наш загал був поінформований пре те, хто, що і як думає про справи, які є для нас життєвими.

В статті п. з. **„Чому ми програли"** старається ґен. Безручко вияснити причини цього, хоч може не вповні. Лише кількома словами підносить він, що **ми на міжнародній арені лишилися вповні ізольовані.** Це була одна з головних причин нашої невдачі, а коли візьмемо на увагу, як поляки і такий малий нарід як чехи на тім полі працювали і яку сильну заграничну пропаґанду в користь своєї справи вели, то побачимо, що нема чого дивуватися, що нас світ не знав, нашої боротьби не розумів і нас зчаста навіть за большевиків уважав.

Піднести тут мушу, що і тепер уряд УНР, з котрим звязані ті ґенерали, що забрали голос, не дуже то багато робить для справи української заграничної пропаґанди.

Другою причиною нашої невдачі підчас визвольної боротьби перед 18-ма роками бачить ґен. Безручко в нашій **боротьбі на два фронти.**

Це правда, але **тепер** така евентуальність не грозить. А що тоді мусіло так бути, це справа дуже скомбінована і так на коліні вияснити не дасться. Однакож знаємо, що є в історії такі дивно сплетені з собою події й інтереси, що їх у даним часі без проливу крови розплутати не вдасться і допіра пізніша історія їх зрозуміє та відповідно оцінить. Пок. Петлюра хотів підступно один з фронтів зліквідувати (і тому не допустив до заняття Львова), але це ані нашій загальній справі, ані йому самому ні користи ні слави не принесло.

Що він ділав у своєрідним почуттю патріотизму — це річ певна, але добре це не сталося.

Як дальшу причину невдачі подає ґен. Безручко прокляту **наддніпрянську партійність,** бо кожна з партій хотіла мати „свою" військову частину.

Дальшими причинами були: брак кінноти (а властиво коней), муніції, зброї, одягу, взуття та...харчів, і то у славній плодючій Великій Україні! Один з авторів наводить у тім же числі „Діла", що в 1919 р. уряд видав міліони для кооператив, але **„забув"** замовити зимове убрання для війська. На мою думку, це лиш один з багатьох випадків браку **почуття обовязку** і відповідальности провідників.

Одначе всеж таки найважнішою причиною нашої невдачі був **брак національного освідомлення** нашого селянства у Великій Україні. Це було наслідком вікової його неволі і так легко не могло дати направитись. А всеж таки можна було і по вибуху російської революції більше зробити, ніж зроблено. Ґен. Безручко кінчить словами, **„що сильна армія це право на існування нації".**

Так! Це розуміли і Пілсудський і Масарик, але цього не розуміли ні історик Грушевський, ні письменник Винниченко. Їм вистарчала вимріяна народня міліція!

Найважнішою статтею в згаданім числі „Діла" є стаття ґен. Сальського п. з. **„З минулим досвідом до світлого майбутнього".**

Він стверджує передівсім, що невідхильним вислідом совєтського розкладу буде внутрішній зрив, який на теренах Великої України набере характеру національно - української революції, тільки значно яскравішого і глибшого, ніж у минувшині. Революція та набере на початку безумовно характеру жорстокої пімсти і нищення всього, що так чи інакше репрезентує окупанта.

Появиться сила ріжних повстанських загонів і отаманів і тільки **найскорше зорганізоване військо** дасть змогу опанувати всі анархічні елементи і впровадити державний лад. Тому повстане відразу в усій своїй ширині питання військово-організаційного характеру.

(Далі буде).

ДОПИСУВАТИ — ПРО ПРАЦЮ

Часопис жде на дописи. І читач жде на них. Але на які дописи? В першу чергу не на ті, в яких зводяться особисті порахунки, які повні нарікань. Зате цікавими є ті, в яких є звіти про доконану працю, про збірки на народні потреби, народні свята, успіхи поодиноких громадян у бизнесі, політиці, науці, штуці й т. п. Треба дописів про розбудову нашого життя. А саме таких дописів бракує. Нарікає на їх брак уся українська преса. Пише про це, і то доволі часто, і старокраєвий „Наш Прапор", що то переводить „чистку" по наших селах. Він то виступає проти тих дописів, яких так повно, а які надсилають ріжні „ліпшезнайки", що тільки критикувати вміють, або ті зарозумільці, що то „пускають у ґазету" своїх сусідів „на злість", щоб їм докучити за те, що не вибрали дописуючого головою місцевого товариства, читальні чи т. п. Пише „Наш Прапор":

„Ніде правди діти: від демократії перевернулося нам у голові. Коли, мовляв, кожний має рівні права, то яким правом хтось інший має право бути головою товариства, а не я? Чому я маю слухати Івана чи Гриця, коли „я такий сам пан", як і вони?"

І ось этаких розумовань зачинається всяка саламаха по наших громадах. Тут є і корінь нашої махнівщини, яка нам подобається тому, що „позволяє не слухати мудрішого, але ставити свою особу, хочаб яка вона була мізерненька, на перше місце". Звідси походять і ті всі дописи, які надсилають до наших ґазет, а які є переповнені сплетнями й особистими порахунками. Так і повстають та вдержуються в нас нераз цілі ґазети, що виключно жиють такими сплетнями і порахунками. Та це не є ніякий поступ. Це не є ніяка праця. Там, де люди дійсно працюють, там нема потреби писати до часопису про сплетні. Там і нема роздорів. Ось що пише про це „Наш Прапор":

„Звичайною причиною роздору є лінивство; люди, що працюють, не мають часу на сплетні, сварки та порахунки. Коли в громаді йде жива праця, напр. коло будови „Народного Дому", тоді ніхто не чує про „партії" в громаді. Як тільки скінчиться праця і люди впали знову у стан безділля, негайно виринають старі ґріхи наверх, пригадуються старі „порахунки" і люди, замісць розвинути сильну працю в новій домівці, засипають українські редакції дописами про своїх „ворогів". На цьому не кінець. Такі дописувачі у своїй „праці" посуваються так далеко, що хочуть просто диктувати редакції; помістіть — мовляв — це „негайно, в найближчому числі", „без скорочення", бо інакше „будемо гніватися", „перестанемо читати", чи „передплачувати" і т. д., **„але не підписуйте мене, чи нас, під дописом"!** Ось так за плечима редакції хотіли би „боротися" за „оздоровлення" громади.

„На таку „боротьбу" ми не йдемо. Коли напр. якийсь виділовий читальні, чи іншого товариства є маловартісна людина, то обовязком членів є повести справу так, щоб його з виділу усунути, і вибрати того, що найкраще до цього надається. Коли члени товариства того не потраплять зробити, то що вони взагалі можуть зробити? Коли читальня великої громади заявляє, що робота не має успіхів, бо її „паралізує" ґрупка к[illegible]ників, то що вартує така громада і така читальня?

„Свідомі громади дають собі раду з труднощами й шкідниками. Вони знають, що часопис має важніші завдання, як порпатися в місцевих смітниках, чи розписуватися широко про якусь паршиву вівцю в одній громаді. Свідомі громадяни таких паршивеньких овець не бояться, бо їхня праця перемагає всяке замотиличення і зеднує активних оборонців національної спільноти. Вони знають, що часопис не є нянькою, до якої зприводу кожної дрібниці треба бігти з криком, бо — мовляв — „сліпе очі на мене витріщило". Вони знають, що труднощі на те є, щоб їх перемогти. Кожна громада має свої труднощі й кожна мусить їх власними силами перемагати. Одначе під труднощами не розуміємо дурної поведінки якоїсь паршивої вівці в громаді. Поборювання таких труднощів скріплює національну спільноту і кладе сильні основи для кращого майбутнього. Це є міродатне, але не особисті порахунки та особисті справи деяких людей у громаді. На те, щоби „пускати когось у ґазету", в нас нема місця. Є тільки місце для пропаґанди праці, для скріплення національної спільноти".

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Окружна управа ОДВУ в Новій Англії: Український націоналістичний День відбувся в Вунсакет, Р. Ай., на парохіяльній площі. Доходу було $391.65, розходу $236. Чистого приходу $154.96. Вислано на визвольну боротьбу $104.90, на інвалідів і політичних вязнів по $25.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Бр. св. Йосафата, від. 217, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні збори відбудуться у вівторок, 20 липня, в годині 7:30 ввечір, в гали де звичайно. Просимо всіх членів прийти в означений час, бо маємо важні справи до вирішення. Уряд і контр. комісія дадуть звіт за перший піврік. Довгуючих членів просимо прийти і вирівняти свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. Поважані члени і члениці! Відділові урядники цього братства кличуть вас всіх українців, що кожний чоловік, жінка і їх діти вписалися до У. Н. Союзу, бо це є одинока наша українська запомогова інституція, до котрої всі повинні належати. Не приявний на згаданих зборах член чи урядник буде караний згідно з ухвалою. — Мих. Бінашевський, предс.; Т. Ґерула, кас.; А. Іванів, секр.

ЗАГАДКОВІ ЯВИЩА НА ЗЕМЛІ

Загадки температури та тиснення на землі й інших планетах.

Всі явища на світі, органічні процеси живих сотворінь і переміни у мертвих творах відбуваються у залежності від двох фізичних правил, основних для життя: **тиснення й температури.**

Ростинні чи звіринні органи під впливом занадто високої або занадто низької температури — **гинуть.** Щоправда, біольоґи знають деякі роди одноклітинних сотворінь, які видержують температуру, що лежить значно вище або значно нижче пересічної скалі, в межах якої живе більшість організмів. Є нпр. деякі роди бактерій, які не гинуть навіть при температурі мінус 200 ступнів, яка є погубна для більшости дрібних творінь. Які фізичні або хемічні переміни переходить неорганічна матерія під впливом високої або низької температури — це загально відомо. Сучасна наука має засоби, які дають змогу витворювати температуру понад пересічну норму високих або низьких, що доходять до границі абсолютного зера.

Те саме має пристосування в царині тиснення. Нинішні наукові апарати дають змогу знівелювати (зрівняти) силу тиснення майже до зера, або збільшити її до границь, досі небувалих. Високого тиснення вживають при згущуванню ґазів, при перепроваджуванню з летючого стану у плинний. Одначе досі не багато знали про вплив дуже високого тиснення на матерію й орґанізм. Гидравлічна праса, яка дає змогу витворити тиснення до 30,000 атмосфер, існує щойно кілька літ. Учений Павлтер збудував спеціяльну гидравлічну прасу для високих тиснень, при помочі якої можемо досліджувати наслідки високого тиснення.

Що це таке тиснення одної атмосфери.

Верства повітря, що окружає земну кулю і доходить до 1,000 миль висоти, натискає на 1 квадратний цм. зі силою 1 кг. Тиснення 1 атмосфери на поверхні, рівній поверхні моря, відповідає стовпцеві ртути, високому 760 мм. На висоті 40 миль тиснення 1 атмосфера відповідає вже лише 1.8 мм. ртутного стовпця, а на висоті 100 миль — 0,007 мм.

Під водою сила тиснення більшає.

Стовп води, високий 10 м., відповідає тисненню 1 атмосфери, або що на квадратному центиметрі поверхні, яка є 100 м. під водою, є тиснення 10 атмосфер. На найглибших місцях океанів, 10 миль під поверхнею моря, є тиснення, що **тисячу разів перевищає тиснення на поверхні земної кулі.**

Всі живі організми є пристосовані до умовин тиснення, яке є в даному місці. У повітряному океані, що окружає нашу землю, маємо найменше живих істот. Зате у великих глибинах живе багато риб і інших сотворінь, **яким не шкодить тиснення 1,000 атмосфер.**

Коли людина чи яке сотворіння підходить у чимраз вищу околицю, відчуває ріжні недомагання, які називаємо **гірською недугою.** Лише дуже небагато звірят, як козуля-скельниця, **гірські** вовки та деякі хижі птахи можуть без ніякої шкоди для себе бувати в смугах від 15,000—20,000 стіп високих.

Збільшене тиснення на морському дні та значно зменшене у високо гірських околицях, відповідає все ще деяким умовинам життя, до яких сотворіння можуть пристосуватися.

Витворення анормальних тиснень, що перевищають тиснення, яке стверджено на якомунебудь місці нашої землі, чи то на дні моря чи в повітрі, — **дало науці нові можливости для дослідів.** Передівсім показалося, що деякі одноклітинні орґанізми, відпорні на низьку температуру, переносять розмірно легко високе тиснення. Деякі бактерії легко переносять тиснення, що доходить до **3,000, а навіть 4,000 атмосфер і гинуть щойно при 5,000 чи 6,000 атмосфер.** Деякі орґанізми (як нпр. вглитні або безкишечні) живуть іще навіть при 30,000—50,000 атмосфер. Ті сотворіння могли би жити **у морських глибинах, глибших 22 рази, ніж досі відомі.**

При тисненні 13,000 атмосфер гинуть бактерії ціпака та дифтериту. Отруя вужа ще є трійлива навіть в умовинах найбільшого тиснення, яке наука досі знає. Бактерії сухіт гинуть при тисненні яких 9,000 атмосфер. Клітини рака, що витворюється, гинуть при тисненні коло 2,000 атмосфер. Водяна блоха, ріжні наливочки (інфузорії) і т. п. видержують тиснення 200 до 300 атмосфер. Професор Ебеке з університету з міста Бон (у Німеччині) зробив цікаве відкриття: Збільшення тиснення викликує в тих орґанізмів насамперед **прискорення життєвих процесів, потім усе наступає наґальне їх спинення.** Нпр. **водяні** блохи із збільшуванням тиснення збільшують скорість рухів на поверхні води. Коли тиснення дійшло до означеної границі, блоха стає нараз зовсім непорушна. Колиж тиснення бодай трошечки зменшити, блоха оживає знову.

Так зване ультра-тиснення спричинює не лише зміни у біольоґічних процесах, а касує теж відомий нам досі закон фізики та хемії. Нпр. обрахували, що деякі ґази, під впливом означеного тиснення, наберуть таку то й таку, математично якнайточніше означену густоту. Та коли осягнули таке тиснення, виявилося, що рахунок не згоджувався. Нпр. водень під тисненням 5,000 атмосфер має обем сім разів більший, ніж це виходило би з рахунку. **Чим** вище пересунемо границю тиснення, тим менше докладні будуть наші обрахунки. Звичайна **олива до смарування (мазання) під ультра-високим тисненням стає тверда наче сталь.**

Давніше думали, що вода не дається стиснути. Останні досліди у лябораторіях ультра-високих тиснень виявили, що **стовп води, високий три стопи, коли його піддамо тисненню 25,000 атмосфер, можна зменшити до висоти двох стіп.** Літра (кварта) азоту при тисненні 15 атмосфер важить 6 фунтів. **Ґаз збивається у камінь.** Найвища границя тиснення, поза якою вже не можна згущувати азоту, виносить 25,000 атмосфер. **Повітря** під тисненням 5,000 атмосфер **стає густіше нім вода,** одначе скроплюється щойно на границі критичної температури, яка для повітря виносить 140 ступнів нижче зера. Точка топнення „калію" є при 60 ступнях вище зера. Цей первень під тисненням 12,000 атмосфер топніє при 180 ступнях. **Вода під ультра-високим тисненням переміняється в лід,** який, огрітий до 80 ступнів при тому самому тисненні, не топиться.

Поодинокі первні змінюють **під впливом високого тиснення** ступінь проводження електричности. Нпр. фосфор, що належить до злих провідників електричности, значно проводить електричну струю, коли його піддамо тисненню 7,000 до 10,000 атмосфер.

Тяжко нині передбачити, яке значення для розвитку фізики й хемії матиме пристосування ультра-високих тиснень. Та вже тепер **ствердили,** що **всі наукою устійнені хемічні й фізичні правила є правдиві лише в даних умовинах тиснення.**

Отже мають лише умовну вартість.

Правила, відкриті на землі, не конче мусять мати пристосування у всесвіті, як це досі помилково думали. Може бути, що незадовго вчені відкриють нові ділянки науки: попри земну хемію, космічну (всесвітню) хемію; попри земну фізику — космічну фізику.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПОМІЧ СТУДЕНТАМ У СТАРІМ КРАЮ.

Мені було дуже цікаво прочитати у „Свободі" дописи про поміч нашим студентам у старім краю.

Тішуся, що знайшлись одиниці, котрі написали кілька слів у цій справі.

Я піддержую думку пані Шустакевич, яка писала, щоб Союз Українок Америки занявся справою помочі студентам, бо саме цій організації ще найлекше перевести таке діло.

Також хочу сказати пару слів про допис пані Анни Кагій. Вона пише, що треба передівсім помагати націй молоді тут в Америці. Та я думаю, що молодь в Америці має ріжні нагоди дістати поміч на свої студії. А хто тільки має охоту вчитися і є дійсно спосібний, той може знайти спосіб дістати таку поміч.

Я тільки наведу кілька прикладів такої помочі: Хлопець чи дівчина може тут працювати через день і ходити до вечірньої школи; федеральний уряд також дає уже від кількох років фонди на поміч студентам у такий спосіб, що студенти працюють по кілька годин денно поза шкільною наукою у школі, а заплата за те йде на оплату шкільну. Також є ріжні позичкові фонди, з яких студент дістає позичку, що її звертає ратами по скінченні студій. Маємо теж ріжні стипендії, які призначені для дійсно спосібних студентів. А й наш Український Народний Союз не відказується допомогти нашим студентам.

Є ще безчисленні інші способи, які уможливляють науку американській молоді, що хоче студіювати і має талант до цього. Та проте є ще в Америці замало української молоді, що вчилася у найвищих школах. Зате в старім краю українські студенти такої нагоди на допомогу не мають. Їх там ще й тепер переслідують на кожному кроці. Польська влада навіть не допускає української молоді до шкіл. Тому, даючи поміч нашим студентам у старім краю, ми допомагаємо піддержувати існування нашої нації, бо допомагаємо виховання нових провідних, духових сил, а якщо не хочемо себе дурити, то мусимо ствердити, що ми тут в Америці не виховаємо з наших студентів таких українців, яких потребує наш національний інтерес. Тому, хто з нас правдиво дбає про Україну і бажає піддержати наш український жовто-блакитний прапор, той повинен помагати українській студіюючій молоді в старім краю. Думаю, що саме українські жінки, що є в Союзі Українок Америки, чи по інших жіночих організаціях, повинні взятися за цю допомогу нашій молоді в краю. Ми можемо звідси допомогти виховати якогось порядного українського ремісника, маляра, письменника, композитора, чи доброго кандидата на — будучого провідника чи президента України.

Я, як студентка університету, а по родичах українка, прошу Союз Українок Америки, а також ширше громадянство, щоб забрали слово в цій справі, бо молодь у старім краю жде на нашу поміч.

О. Е.

ПОСМЕРТНА ОПОВІСТКА.

Дня 14-го липня б. р. помер **Микола Малко,** член Бр. Пресв. Тройці, від. 320 У. Н. Союзу в Балтімор, Мд. Покійний родився в селі Волиця, повіт Жовква. До Америки приїхав 1909 року. До Союзу вступит у 1917 році. Покійний був добрим патріотом, який щедрими жертвами піддержував українські інституції. Похорон відбудеться в суботу, 17. липня.

В. Й. П.

Іванович, секр.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ШІКАГО, ІЛЛ.

З руху Союзових відділів.

Дні Українського Народного Союзу, які влаштовують по українських громадах Злучених Держав, притягають до себе щораз більшу увагу нашого загалу. І в Шікаго теж Дні Українського Народного Союзу набувають права горожанства. В неділю, дня 1. серпня б. р., відбудеться у нас другий з черги День Українського Народного Союзу, в городі на Гігінс Ровд. Комітет, в склад якого входять урядники всіх відділів У. Н. Союзу, поробив уже всі потрібні заходи для цього, щоб цей „День" випав не лише величаво, але щоб скріпив Союзову ідею і зеднав нас всіх при спільній праці в користь „Батька Союзу". І треба, щоб цей День приніс і матеріяльну користь так дуже потрібну для збудування Дому У. Н. Союзу в Шікаго.

Зайвим буде переповідати те все, що вже зроблено в справі згаданого дому. Маємо вже початок, маємо вже гроші в касі Комітету Будови Дому, тепер треба напруження всіх Союзових сил у Шікаго для того, щоб Дім Українського Народного Союзу в Шікаго не оставсь лише нашою мрією, але доконаним фактом. Союзовці! Не жадають від вас багато! Сповніть свій обовязок супроти себе самих, причиніться до будови Союзової Твердині в Шікаго. Тому візьміть громадну участь у всеукраїнській манифестації, яка відбудеться в неділю, дня 1. серпня б. р. Тим докажете свою народню зрілість і добру волю й охоту допомогти великій справі: здвигненню Дому Українського Народного Союзу в Шікаго!

Комітет Дня У. Н. Союзу в Шікаго.

З жидівської філософії.

Мошко Кайзершмар прийшов до рабіна й питається: — Пощо ти, ребе, читаєш стільки книжок?

— Бачиш, каже рабін, як чоловік знає ті книжки, то може розуміти кожну справу. Приміром таке:

— З комина вилізли два чоловіки: чорний і білий. Котрий з них піде вмитися.

— Чорний, відповідає Мошко.

— Неправда, бо чорний подивиться на білого і подумає, що він такий самий. Зате білий піде вмитися, бо подумає, що він такий замазаний, як той чорний.

Мошкові щось це було неясно. Він поїхав до другого рабіна і питається:

— Скажи мені, ребе: з комина вилізли два чоловіки: Один чорний, а другий білий. Котрий з них пішов умитися?

— Розуміється, що чорний, відповів другий рабін, бож білий був чистий і не потребував митися.

Мошкові ще більше потемніло в голові.

Він вернувся до села і стрінув сусіда Івана.

А сусід Іван питається:

— Чого ти такий сумний, Мошку?

— От, маю клопіт, відповідає жид. — Може ти мені, Іване, даси відповідь на таке: З комина вилізли два чоловіки: чорний і білий. Котрий з них піде вмитись?

— Ой, дурний ти, Мошку, сміється селянин. Деж ти видів, щоби з комина вилізли два: один білий, другий чорний. Таж вони оба вилізуть чорні.

— Бараболяні книдлі? На жаль, лікар мені заборонив!

Кухарка: Як я їх роблю, можете спокійно їсти!

У ТУРЕЦЬКОМУ МІСТІ

Смирна є найбільше місто Малої Азії і в ній ще повно східного життя, повно старого й нового.

До турецької дільниці міста побережжям їздять автобуси. Чужинець спішиться до автобуса, щоб не спізнитися. Та не треба спішитися до автобуса, бо колиб ішов пішки — зайшов би скорше. Входять подорожні, сідають. Кондуктор виходить і кричить на все горло: „Конак!" Так зветься остання стація у турецькій дільниці міста. І бачить кондуктор якогось чоловіка на кінці вулиці, як ліниво волічеться. Кондуктор думає, що може й він всяде до автобуса. Тому кричить ще голосніше. „Конак!" Та цей чоловік завернув в іншу вулицю і не думав всідати до автобуса. Тимчасом інший прохожий з іншого кінця вулиці надходить до побережжя. Кондуктор думає: Може цей всяде. Та і цей не всідає. Щойно тоді — як пройшло яких пять хвилин — кондуктор ускочив до автобуса та крикнув: „Таман!" (Готово!). Тоді шофер пускає мотор з усієї сили. Таке повторяється на кожній стації. Не ждуть тут, як в інших країнах, подорожні на автобус, лише автобус на подорожних.

У нас кажеться, що час то гроші. Турки не вміють цінити часу. Вони ніколи не спішаться. Все йде помало. І слабо використують час. І по містах і по селах бачите їх, як сидять, збившись у купу, в низькій, брудній від диму задушливій каварні, пють каву та курять наргіле. А наргіле курять так: Скляна посудина наповнена до половини водою. Вгорі на шийці прикріплена маленька бляшана посудина, наповнена тютюном, як у люльці. З тютюном мішають ріжне одурманююче зілля або трохи кокаїни, а на це кладуть жевріючий вуглик. З середини посудини йде гумовий вуж довгий на 3—6 стіп. Кінець того вужа бере курець у рот і курить. Дим входить у воду, яка булькоче, та перечищений доходить в уста курця крізь того вужа. За одно таке курення платиться 10 пястрів. Звичайно за першим і другим разом курець відчуває біль голови, а навіть блює, а як привикне, відчуває з того велику приємність; воно переходить у нього в пристрасть, з якої тяжко йому вилікуватися. А це курення робить його слабовитим, оспалим.

У Смирні є щось 40 мошей (святинь). Найгарніша є Гісарова джамія (мошея). За султанових часів бували ті мошеї повні народу, головно у пятницю, коли то є турецьке свято. Сьогодні побачите у мошеї ледви якого старця з годжею (турецький духовник), який у сіняях джамії надягає довгий одяг (який носять годжі) і бере турбан на голову. Бо навіть турецькі духовники не сміють у сьогоднішній Туреччині вийти на вулицю з якоюнебудь ознакою годжі, таксамо як і християнські священики не сміють носити на вулиці якоїнебудь священичої ознаки. Кожний мусить бути зодягнений зовсім по цивільному, так, що ні священик ні годжа зовсім не ріжниться від інших громадян. Годжі, головножь дервіші (чернець - прошак) зпочатку бунтувалися проти того розпорядку, та коли деяких покарали за це смертю, примирилися.

Найцікавіший у Смирні славний базар. Він у турецькій частині міста, коло самого конака (замку), де є осідок смирненського вілаєту (округи), міської управи й інших властей. Базар тягнеться здовж і вшир на кількасот стіп із вузькими попоречними вулицями, а по обох боках багато крамниць, у них усякий крам східного і західнього виробу. Справжня мішанина східного смаку і західнього мистецтва. Тут знайдете в одній крамниці вироби з Парижа, Відня, Берліна й Лондону, а зараз поруч тієї крамниці друга зі спеціяльностями Смирни, Бруси, Аджани, Багдаду й Дамаску. Чудовий передовсім відділ, де продають смирненські килими, масивні й гарно вироблені, а дуже дешеві. Інші товари також не дорогі.

Хай ніхто не думає, що крамниці на цьому базарі уладжені, як у нас. Нема тут ніяких люксусових крамниць, лише навіть найдорожчі товари понаскладані в деревляній буді, а дещо й серед вулиці. Лише деяка частина вулиці вільна, а зрештою все закидане ріжним крамом.

Та й та вузька стежка часто так забита, що годі посунутися вперед. Крім великої скількости людей ріжного віку та стану всюди туди ступають поволеньки й гордо високі верблюди з великим тягаром на хребті, йдуть свобідно вперед, не уступають перед ніким. Або знову флєгматичний осел, якого бє погонич, іде напроти вас і мусите йому вступитися, бо він вам напевно не вступиться. Або перетискаються туди продавці, що переходять з крамом усе з місця на місце та захвалюють свою рибу, мясо, свіжі яйця чи сир, ще інший всякі овочі, цей полотно, той одяги і т. д. Одного бачите, як іде з великою посудиною, повною холодної „бозе", себто лімонади, в руці має дві брудні склянки та все вдаряє одною об другу, щоби звернути увагу прохожого на цей напиток, який він продає за дешеві гроші: одна склянка один пястер. Ті рухливі продавці захвалюють усяко свій товар. А на самому базарі також страшний крик.

Ось перед одною крамницею викрикає двоє людей: один кричить до одного, що гомін вулицею іде. Та прохожі не зважають на те. Здається, що це два вороги так завзято сваряться і дійде до кривавої бійки. Та ні! Це продавець і купуючий. Продавець жадає за товар три пястри більше, купуючий дає три пястри менше. Нараз коли вже ось-ось, здається, заблисне ніж у руці котрогось з них, оба сміються і простягають руку один одному. Погодилися. Кожний спустив трохи, тож і коза ціла й вовк ситий.

Посеред вулиці, у найбільш оживленій частині базару якийсь турок держить на мотузку козу, якої вимя повне молока. А інший турок поклався як довгий під козу, схопив рукою одну дійку, встромив її собі в рот, і давай ссати. Потім встав, обтер уста брудними руками, дав тому, що вів козу, одного пястра тай пішов собі далі. Ми любимо пити воду з джерела, а той напився молока також із самого джерела. Та не він один так робить.

Суперечка.

Кирпалюк іде вулицею і нараз здається йому, що побачив свого приятеля Капуша. Підходить до нього, вдаряє сильно в плече тай каже:

— Добридень, приятелю! Показується, що вдарив зовсім чужого.

— Чого ви хочете? — питається незнайомий Кирпалюка.

— О, я дуже перепрошую вас, пане, та я думав, що ви мій приятель Капуш!

— І ви тому мене так сильно вдарили?!

Кирпалюк розсердився:

— Щож це вас обходить, як я поступаю з моїм приятелем !

СОНЦЕ — НАЙМОГУТНІША ВИСИЛЬНА СТАЦІЯ.

Мабуть ніякий винахід не став так скоро власністю всього цивілізованого людства, як радіо. Земна куля найжилася від радіових дрючків, наче каштан кільцями.

Зацікавлення радіом звернуло теж увагу на невідомі передтим радіові хвилі, що всюди доходять. Говоримо про короткі, середні, довгі хвилі, а не все здаємо собі справу, що це чудний спосіб переносу енергії з місця на місце, дивним способом, бо без якихнебудь транспортних засобів. Стація надає навдицію, хвиля несе її далеко, а вдаряючи об відбірну антену, віддає їй частину енергії, яку дістала на висильній стації.

Та є одна стація велитенської сили, що своїм засягом вкриває всю земну кулю. У противенстві до інших стацій, її відбір найліпший за дня, а залежить від погоди. До відбору не треба ніякого апарату: її хвилі кожний ловить безпосередньо. Цією могутньою стацією, що заливає землю своїми хвилями, є сонце. Бож соняшні проміні це також свого роду енергія, яка йде до нас світляною хвилею, а ті самі фізичні правила правлять радіовими хвилями, що й світляними хвилями.

В нашому світі царить вічний рух: хвиля пливе за хвилею. Та тих хвиль є ще багато, багато більше. Пливуть іще повітрям і дрижать нам в ухах звукові хвилі. То правильні та чисті як музика, спів і людська мова, то нерівні, нагальні й хаотичні як усякі шуми і лоскоти. Мішаються взаємно, заголомшують одні одних, пливуть потоком і зливаються в одно велике бреніння, окружають нас морем звуків. Знаємо добре, як тяжко, щоб у нашому окруженні була повна тишина, або інакше, щоб не було звукових хвиль.

До океану хвиль, у якому живемо, падають іще інші хвилі, яких ми не всилі запримітити, бо наші змисли замало чуткі або взагалі нездібні приймати такі враження. Поза фіолетні хвилі, що є в соняшних промінях, може схопити тільки фотографічна плита, або наша шкіра, що засмалиться до сонця. А дивні Рентгенові проміні, для яких нема перешкоди, які продістаються крізь усе, чи не є вони явищем руху хвиль? Слід по них остається лише на фотографічній плиті, що чуткіша від людського ока.

Навіть наша земля, яку вважаємо вімково постійною та трівкою, є під впливом дрижучого руху та хвилює як море, коли десь у вульканічному місці розійдеться потрясення, яке потім у газетах описують як землетрус.

Крім того піддається земля постійно і правильно від міліонів літ силі притягання сонця та місяця, а вислідом того є не лише чудове явище природи: приплив і відплив моря, але й хвилювання континенту (землі), притяганого місяцем.

Довкола нас пливуть світляні хвилі, розяснюють темряву, звуки розходяться хвилястим рухом у просторі, земля хвилює нам під ногами. Справді можна сказати, що ввесь світ хвилює.

Подружа суперечка.

Чоловік (сердито): — Хтож тут є господар дому?

Жінка: — Не завдавай таких глупих питань, начеб тут крім мене був іще хтось інший.

— Їх ексцеленція були просто очаровані, як виступила ця молода співачка.

— То неможливо! Таж ексцеленція глухі!

— Одначе мають дуже добрий зір...

ПОХАТНЕ ВИКОНУВАННЯ ІНДУСТРІЯЛЬНОЇ ПРАЦІ.

Коли би похатну працю в усіх індустріях заказано, щоб жаден підприємець не міг користати з другого, тоді можнаб успішно знести похатне виконування праці. Цю думку висловило певне число фабрикантів, котру наведено у звіт Дитячого Бюра Департаменту Праці Злучених Держав про промислову хатну працю за Адміністрацією Народньої Відбудови (Найри).

Дослід, який зробило Жіноче та Дитяче Бюро Департаменту Праці Злучених Держав, висвітлює положення перехресних округ серед похатних робітників у 28 індустріях, у котрих ведено похатну працю згідно з правильниками. Вислід опирається на допитах 203 фабрикантів та контракторів і 1,473 родин, включно з 2,320 похатних робітників у таких сімох стейтах: Мейн, Род Айленд, Ню Йорк, Ню Джерзі, Пенсилвенія, Айова й Тексас.

Найбільше число подибано в індустрії верхньої плетеної ноші. Потім наступала ткальна індустрія, у котрій похатна праця обнимала витягання ниток та крій полотна. Нашивання ріжнородних ґудзиків на картони, обшивання дитячої ноші та виріб зразків штучного гафту було наступне з черги в більш як 20 родів похатних праць, списаних у звіті.

Небагато дітей нижче 16 років життя подибано при кожного роду праці, вимінених у звіті, з виїмком виробу рукавичок, — здається найбільш фахової праці, яку вимінено у звіті, — та зразків штучного гафту, але це був виріб ляльковоі одежі, де працювало найбільше число. Зі 189 робітників у тій праці, котрих вік занотовано, було 17 відсотків дітей вище 14 років життя, а 15 відсотків від 14 до 16 років.

Відносно платень і годин праці похатних робітників у досліджуваних індустріях звіт говорить:

Велика більшість головних похатних робітників, як згадує звіт, заробляла менше, як на прожиток потрібно; звиш половина, 55 відсотків, діставала менш як по 20 центів. Тільки пять відсотків робітників діставали по 35 центів на годину, згідно з правильниками про мінімальну заплату. Навіть вища фахова праця, що вимагає довгого досвіду, приносила мізерну плату. Наприклад, штучне вишивання дитячої ноші рідко платило по десять центів на годину, а дуже часто тільки по пять центів. Тільки дуже вправні швачки, при виробі дорогих спортових костюмів заробляли по двацять центів на годину. За простішу нефахову працю, за котру фабричні робітники діставалиб 30 чи 35 центів на годину за правильником, похатні робітники часто заробляють два чи три центи на годину. Довгі години та нічна праця були конечні для заробітків на чужденне удержання. Тяжко знайти людину, що заробляє $5 за менше як трицять годин праці, а багато промислових жінок працювали 50, 60 і 70 годин за марних три доляри.

Дотично годин праці та заняття дітей знов тільки ткальна індустрія робила спроби реґуляції, одначе без успіху. З ткальних робітників, котрих години праці занотовано, майже одна пята частина працювала 50 або більше годин тижнево, а у деяких випадках 60, 70 і навіть 80 годин, як донесено. Те саме ділялося серед працюючих дітей. Без сумніву, старання заряду правильниками мали певний вплив на число працюючих дітей, але тому, що точок умови, підписаної похатними робітниками, не додержувано, як свідчать факти, то вісім відсотків похатних робітників, як викають студії, це були діти нижче 16 років життя.

На закінчення рапорт теж подає, що довгий досвід з адміністрацією стейтових законів похатних робіт переконав стейтові робітничі власти та інших дослідників того питання, що трудноші, звязані з сучасною системою дозволів похатним робітникам, інспекції домів та спроби реґуляції годин праці і дитячої праці є непереможними.

Деякі фабриканти, котрі забрали своїх похатних робітників до фабрик, заявили під час стрічі з представниками Департаменту Праці Злучених Держав, що трудноші упорядкування не були такі великі, як передбачувано, та що є багато більше користей з робітника фабричного ніж похатного, а саме: точна висилка замовлення, менше розтрат, ощадність часу та менше помилок, як теж старанніше виконування праці.

ФЛІС.

Помилка.

— Чи то правда, що Володко оженився зі Стефкою?

— Правда. Чи воно тебе так дивує?

— Певно. Я думав, що Стефка то така новочасна дівчина, що не летить на подружжя.

— В цьому саме вся біда! Володко також так думав.

Мати: — Стидайся, Ірко, то ти Петрові пересилаєш у листі цілунки?!

Дочка: — Хто це мамі говорив? Я такі речі усно полагоджую.

—o—

— Чи може пані хорують на жолудок?

— Ні.

— О то шкода!

— Чому?

— Бо я знаю дуже добре лікарсьтво проти катару жолудка.

Залицянки скупаря.

Скупий Степан Кріпик зазнайомився з гарною дівчиною.

— Можеб ми десь вибралися? — питається.

— Добре, може до театру?

Кріпик (не може рішитися): — Добре, а чи пані могтимуть так довго стояти?

МУРАВЛИНИЙ КОРШМАР.

У бамбусових гаях на маляйських островах живе один рід блощиці, що відограє між мурашками ролю „коршмаря". Згадана блощиця має гніздо в бамбусовій корі. Вона виділює з себе липку рідину, що її тамошні мурашки залюбки пють.

Це течиво впливає на мурашки як горівка на людей. Одурманює.

Коли пяна мурашка впаде з бамбусового дерева на землю, хитра блощиця лізе до неї й висисає її.

Ця блощиця, як це запримітили, дуже розмножується. Вона типовий галапас, що жирує на нещасному налозі мурашок, хоч вони й відомі зі своєї господарности та з мудрої орґанізації. Таким чином наркотики, так як і алькоголь, нищать звірят і людей, нищать їх найкращі сили та кидають на поталу ріжним галапасам-ворогам.

Крупальницький кермує автом, хоч не має про те зеленого поняття.

Поліцай зупинив його.

— Хто так їде автом, не повинен поправді дістати права на їзду автом.

Крупальницький підсміхається:

— Ви, пане, певно будете сміятися, я дійсно не маю права їзди!

Кульпаки поїхали на виставу до Парижа. Жінка станула перед одною з виставових шиб:

— Скажи мені, що то значить цей напис на сукні: „Нувоте"?

Чоловік відповів: „Продане"!

— Якжеж тобі ведеться?

— Недобре, приятелю. Часописні оголошення нищать моє підприємство.

— Не розумію тебе!? Таж часописні оголошення все є дуже успішні! А зрештою я не бачив, щоб ти оголошувався!

— Ти мене зле зрозумів: мене руйнують конкуренти, які дають свої оголошення до часописів.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

Забагато доброго.

Вона: — Давніше ти мене попросту їв із любови!

Він: І тому я саме наситився.

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ.

(65)

Пако ще в життю не мав такої насолоди як тепер. Перед ним висів чоловік, що був погрозою для всіх і він того чоловіка міг преспокійно вбити, не наражаючи при тім ні трошки свойого власного життя. Так бодай він собі думав. Коли одначе він підійшов зовсім близько до ніби зімлілого Тарзана, той в одній секунді скрутився і вхопив Пака у свої залізні руки.

Пако зверещав, немов хто його обляв окропом. Кинджал випав йому з рук і тепер він враз з Тарзаном баламкався в повітрі, з тою лиш ріжницею, що він сам був тепер близько омління. Бо Тарзан не жартував. З розпуки Пако впився зубами в руку Тарзана і в той спосіб хотів увільнитися від його обіймів.

Укушення справило Тарзанові прикрий біль. Та всетаки він не випускав Пака зі своїх обіймів. Він знав, що колиб цей опришок вирвався цілої, то вже другий раз йому не вдалосяб його обдурити. Баламкаючись на шнурі у повітрі, він не зміг би ніяк урятуватись. Тому розмахуючися з цілої сили, він шпурнув тілом опришка в напрямі пня дерева.

Опришок бабахнув собою до пня і відбився від нього без життя, мов кочан. Здавалося, що перша небезпека минула. Та в тій же секунді в корчах заревів звір, а ще кілька хвилин пізніше вискочив з них хижак, що мав форму величезного кота. Підійшовши на кілька кроків до Тарзана, він вишкірив зуби, готуючись до скоку. З його великої пащі спливала піна.